

Uusista havainnoista uusiin palveluihin

Informaatiolukutaidosta on puhuttu paljon viime vuosina tieteellisissä kirjastoissa. Perinteinen tiedonhakukoulutus on sitä kautta löytänyt uusia uomia. Nyt tuloksia saadaan katsoa monipuolisina ja kokeellisina palveluina. Hyvien esimerkkien joukkoon kuuluvat esimerkiksi tuotteistetut palvelut, joissa informaatiolukutaidon näkökulmaa on laajennettu tiedonhausta muihin tilanteissa tarvittaviin taitoihin tai sovitettu tarjontaa tutkijayhteisöjen erilaisiin tarpeisiin.

Päivi Helminen ja Kirsi Luukkanen ovat kirjoittaneet valaisevan koosteen siitä, miten informaatiolukutaidon näköalojen muutos ilmenee suomalaisissa kirjastoissa STKS:n viimeisyksyisen IL-seminaarin pohjalta. Laajakatseisuus näkyy sekä tutkimuksen että kirjastojen käytäntöjen parissa.

Kirjastojen palveluiden joukossa uutta ajattelua edustaa hyvin Aalto-yliopiston ”Diplomityöntekijän työkalut” -opetuskokonaisuus. Se kattaa sisällöltään diplomityössä tarvittavat valmiudet, joita ”ei missään muualla opeteta”. Kirjasto on onnistunut valloittamaan työalueen, johon on kysyntää ja joka ei muussa opetuksessa saa riittävää huomiota.

Kuopiossa yliopiston sairaalan tiedonhankinnan opetukseen kehitettiin uudet raamit tarjoilemalla sisältöjä opetus- ja opastuspalettina. Palvelubufferiksi nimetty koulutustarjotin pitää sisällään 14 erilaista 15-60 minuutin annosta tyydyttämään tiedonhankinnan nälkää. Konsepti on osoittautunut menestykselliseksi ja antaa joustavamman mahdollisuuden asiakkaille valikoida tarpeidensa mukaisia tiedonhankinnan tukipalveluja. Uusiksi ajattelu on siis onnistunut tavoittamaan myös käyttäjät.

Uusia näkökulmia kirjaston käyttötilanteisiin on etsitty myös kirjaimellisesti käyttäjien silmin. Satu Hyökki kuvaa, miten kirjaston käyttäjien havaintoja voitiin kokeellisesti tutkia katseen seurannan välineillä. Tuloksena saatiin monipuolista tietoa siitä, mitä käyttäjät katselevat kirjastossa ja miten hyvin he hyödyntävät tilojen, hyllyjen tai julkaisujen opasteita.

Lähestymistavalla saadut tulokset yllättivät osin myös kirjaston henkilökuntaa. Kun tuloksia hyödynnettiin kirjaston henkilökunnan kanssa yhdessä järjestetyssä tulevaisuusseminaarissa, ne saatiin myös hyötykäyttöön suunnittelussa.

Informaatiolukutaidon näköalojen muutokseen viitattiin myös IFLA:n vaikuttajille järjestetyssä Presidential Meeting -seminaarissa. Lukutaito, jota on pidetty eräänä tiedonsaannin keskeisenä edellytyksenä, on muuttumassa yhä laavammin ymmärretyksi.

Perinteisen lukutaidon ei katsota enää riittävän, kun mediat ja viestintämallit muuttuvat nopeasti.

Lukutaidosta on alkanut tulla käsite, joka on dynaaminen ja tilannesidonnainen. Visuaalisen lukutaidon tarpeesta on puhuttu jo vuosikymmeniä, mutta verkkomaailma on tuonut lukutaidon luonteeseen vielä lisää tärkeitä ulottuvuuksia. Se liitetään paitsi erilaisiin medioihin myös viestintätilanteisiin.

Kirjastoja tämä on viemässä kohden vieraampaa maailmaa, johon seuraava sukupolvi on kuitenkin jo kasvanut. Uudessa ympäristössä lukutaitoon kuuluvat välineen mahdollisuuksien tuntemus ja visuaalisuuden, tilojen ja tilanteiden taju.

Lukutaitoa on enää vaikea katsoa vain kirjoista käsin ja palvelujen kehittämiseksi tarvitaan myös havaintoja uusilla alueilla. Sosiaalisen median opettamaa on, että tähän ei riitä pelkkä kuivaharjoittelu. On mentävä mukaan ja tuettava uuden osaajia.

Päivikki Karhula